Jos kurtinos krašte ties vandeniu rėmėsi į polius, kurie vietomis turėjo trikampio formos iškirtimus, skirtus kažkokiai antžeminei gynybinei konstrukcijai įtvirtinti. Už polių linijos buvusio pylimo apačia buvo tvirtinta kuolais. Visų šių medinių konstrukcijų tikslesnis įrengimo laikas nei XVII–XVIII a. nenustatytas, nes dendrochronologiniai tyrimai dar neatlikti.

Tiriant griovio šlaitą (plotai 2, 3 ir 7) nustatyta, kad iki pat XX a. pilies griovys buvo gana švarus, tačiau nevalytas, tad jame yra susikaupę stori (iki 1,5 m) dumblingo juodžemio sluoksniai su įvairia organine medžiaga (daugiausia augalų ar medienos liekanomis), bet beveik be žmogaus pagamintų radinių. R pilies griovys buvo užverstas XX a. antroje pusėje storu atvežtiniu smėlingu gruntu su pramoninėmis ir statybinėmis šiukšlėmis. Iš projektuojamos atkurti šio griovio vietos viršaus nukasus viršutinį iki 2 m storio užpilto grunto sluoksnį, vertingų archeologinių radinių nerasta.

Tyrinėjimų metu surinkti negausūs ir vėlyvi (XVII–XX a., vyrauja XIX–XX a.) radiniai perduoti MLIM. Tarp jų yra keli pypkių kotelių fragmentai, stiklinių butelių, žiestos keramikos ir porcelianinių indų šukės, geležinių vinių ir molinių čerpių fragmentai. Gal kiek įdomesnė, tačiau vėlyva (XX a. pirma pusė) yra geležinio kardo rankena su ašmenų dalimi ir skersinuku (4 pav.).

Klaipėdos pilies R griovio kraštų sutvirtinimų tyrimus numatoma tęsti 2008 m.

The E ditch of Klaipėda castle

In autumn 2007 – winter 2008 a total area of 171 m^2 (Fig. 2) was excavated by the BRIAI in the vicinity of the E ditch, which is being restored, of the Klaipėda bastion fortress that was built in the 17th century (Fig. 1) and was contantly being destroyed from 1770 until 1970s. The reinforcement of the edges of the 17th–18th-century wooden fortress's bastions (area 7, test pit 1), curtain (areas 2, 3), and ravelin (area 5) were discovered during the excavation. These reinforcements consisted of 20–30 cm diameter poles hammered side by side into the ground, loads of stone (at the bastion and ravelin), and boards placed in the underwater part of the ditch slope at the curtain (Fig. 3). Until the 20th century the castle's ditch was kept fairly clean so that only a few 17th–20th-century ceramic sherds, glass shards, iron nails, and clay roof tile sherds as well as a sword hilt from the first half of 20th century were found (Fig. 4).

Algirdas Žalnierius

Kauno pilies kiemo PR kampas

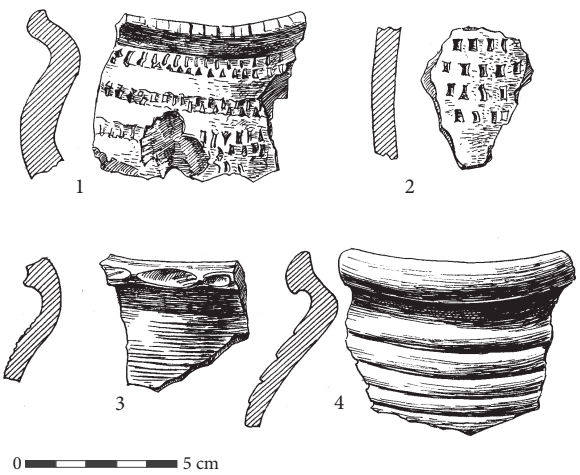
2007 m. lapkričio mėnesį tvarkant Kauno pilį, nuo A. Jakšto gatvės, aplenkiant iš Š pusės šiuo metu esantį pilies R gynybinį griovį, į PR bokštą buvo nutiestos vandentiekio ir kanalizacijos trasos. Piliavietėje, būsimos trasos vietoje, nuo 2005 m iškastos perkasos 32 iki Neries nuplautos piliavietės teritorijos ribos, nesuardytų kultūrinių sluoksnių vietoje buvo iškasta 3,3 pločio ir 20 m ilgio perkasa 33 ištiriant 66 m^2 plotą. Neries nuplautoje piliavietės ir miesto teritorijoje mechanizuotu būdu buvo iškasti iki 2 m pločio viršutinėje dalyje ir iki 2,5 m gylio kanalizacijos ir vandentiekio trasos grioviai, kurių bendras ilgis yra 210 m. Čia buvo atliekami archeologiniai žvalgymai, nustatant supiltų žemės sluoksnių pobūdį. Archeologiniai tyrinėjimai buvo atliekami tik prie A. Jakšto gatvės, kur išliko nesuardyti

kultūriniai sluoksniai. Čia tyrinėjimų metu buvo užfiksuoti 2 kultūrinių sluoksnių pjūviai, kurių bendras ilgis yra 71 m.

Perkasa 33 buvo iškasta pilies kiemo PR kampe, 8 m į Š nuo pilies P sienos ir 3,3 m į V nuo pilies R sienos, tiesiamos kanalizacijos ir vandentiekio trasos vietoje. Perkasa 33 P galu glaudžiasi prie perkasos 32, iškastos 2005 m., ir R šonu prie perkasos 31, iškastos 2000 m. Dabartinis žemės paviršius perkasos 0–6 metruose yra H_{abs} 29,20–29,34 m lygyje, toliau į Š jis tolygiai leidžiasi ir perkasos 20 m jo aukštis yra H_{abs} 28,50 m. Perkasoje virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro oksiduotas priesmėlis, o perkasos 1–5 kvadratuose – šviesus žvyras, susiklostė nuo 1,7 m iki 4,3 m storio kultūrinis sluoksnis. Jis yra suskirstytas į 6 horizontus, datuojamus II tūkst. pradžia – XX a. Perkasos 17–18 kvadratuose surasta Neries nuplautos piliavietės teritorijos riba, esanti 24–26 m į Š nuo pilies P sienos.

Pirmajam horizontui priskirtas iki 20–25 cm storio pilkai rusvo juodžemio sluoksnis 1, susidaręs piliavietėje buvusios neįtvirtintos gyvenvietės vietoje. Jis guli ar yra persimaišęs su geologiniu oksiduoto priesmėlio sluoksniu, kurio H_{abs} yra 26,80 m. Sluoksnis išliko tik perkasos 7–11 ir 18 kvadratuose. Kitur šis sluoksnis buvo sunaikintas pirmos ir antros pilies statybos metu. Sluoksnyje pastebėta tik smulkių degėsių pėdsakų, kitų radinių neaptikta.

Antras kultūrinio sluoksnio horizontas susidarė pirmos mūrinės Kauno pilies pastatymo ir jos sugriovimo metu, jis datuojamas XIV a. viduriu – 1362 m. kovo mėnesiu. Jam priskirti 5 sluoksniai, išlikę perkasos kvadratuose 7–18. Perkasos P gale, iki 7 kvadrato pradžios, pirmosios pilies sluoksniai buvo nukasti antros pilies statybos metu. Pirmosios pilies kiemo paviršiaus H_{abs} yra 27,00–27,20 m.

1 pav. Keramika: 1–2 – pirmosios pilies laikų šukės, 3–4 – antrosios pilies laikų šukės. K. Trečiokienės pieš.

Fig. 1. Pottery: 1–2 – sherds from the period of the first castle, 3–4 – sherds from the period of the second castle.

Žvyro ir priesmėlio sluoksnis susidarė pilies statybos metu, greičiausiai supilant iš pilies pamatų iškastą žvyrą. Jame surasti 29 gyvūnų kaulai, kurių osteologinius tyrimus atliko dr. L. Daugnora. Šeši kaulai priskirti taurui, 2 – tauriajam elniui, 6 – kiaulei, 15 – galvijams.

Virš žvyro sluoksnio nuo pilies pastatymo iki jos sugriovimo 1362 m. susiklostė 1–3 cm storio pilko su degėsių pėdsakais juodžemio sluoksnelis. Radinių jame rasta labai mažai. Tai dvi štampuotų ornamentu puoštos virimo puodų sienelių ir viena dugno šukė (1:1–2 pav.). Perkasos Š gale surastos molio aslos ar krosnies pado (?) liekanos. Išlikusio supilto molio sluoksnio skersmuo ties centru yra 1,8 m, į V nuo perkasos R ribos molio sluoksnis atsikiša per 1,9 m. Molio padas suplūktas iškastoje iki 20 cm gylio duobėje nuolaidžiais šlaitais. Virš buvusio paviršiaus su-

formuotas apie 10 cm aukščio kauburys, kurio centrinėje dalyje išliko apvalus apie 60 cm skersmens perdegusio molio apskritimas, kuriame nuolat deginta ugnis. Molis perdegė iki 8–10 cm gylio. Tai galėjo būti pastato viduje stovėjusios plūktinės krosnies liekanos.

1362 m. kryžiuočiams užėmus pilį ir ją sugriovus, pilies kieme buvo supiltas iki 60–75 cm storio kalkių skiedinio ir lauko riedulių sluoksnis. Sluoksnis kiek storesnis R perkasos pusėje ir nežymiai žemėja V link. Tačiau griuvenų sluoksnyje pastebėta palyginti nedaug lauko riedulių, kurių didesniąją dalį sudarė nedideli akmenys. Galbūt dalis pirmosios pilies sienų mūre buvusių lauko riedulių buvo panaudoti XIV–XV a. riboje statant antrąją Kauno pilį.

Trečias kultūrinio sluoksnio horizontas susidarė antros medinės – molinės pilies pastatymo ir sugriovimo metu ir yra datuojamas XIV–XV a. riba. Jam priskirti 5 atskiri sluoksneliai. Statant antrąją Kauno pilį buvo sunaikinta dalis gyvenvietės ir pirmos pilies sluoksnių. Perkasos 1–6 kvadratuose surasta nuo pirmos pilies griuvenų sluoksnio paviršiaus iškasta apie 2,5 m gylio duobė, kurios Š šlaitas prasideda 7 kvadrato pabaigoje ir yra 15 m į Š nuo antros pilies P sienos. Duobės šlaitas perkasos pradžioje leidžiasi gilyn apie 25° kampu, o perkasos 4–5 kvadratuose leidžiasi jau 40–45° kampu, tolygiai pereidamas į duobės dugną. Jos apatinė dalis nuo Š pusės užpilta iki 1,5 m storio įvairaus dydžio perdegusio molio luitų ir smulkesnių sudegusio molio gabaliukų sluoksniu. Duobės viršus užpiltas perdegusio molio trupinių ir žvyro mišinio sluoksniais. Duobė sudegusio molio sluoksniais užpilta ir nuo R pusės, kas rodytų molinių sienų ar kitų gynybinių konstrukcijų buvimą pilies R sienų perimetre. Šios duobės P šlaitas surastas 2005 m. tyrinėjimų metu ir yra už 1,9–2,4 m nuo pilies P sienos. Todėl atrodytų, kad antrosios pilies statybos metu išilgai pilies P sienos nuo pirmosios pilies griuvenų sluoksnio buvo iškasta 12–12,5 m pločio ir iki 2,5 m gylio duobė. Iškastos duobės paskirtis lieka neaiški. Perkasos 7–17 kvadratuose virš pirmos pilies griuvenų sumesti iki 15–18 cm skersmens lauko rieduliai, primenantys grindinį. Tačiau akmenys sumesti bet kaip, guli vienas ant kito, persimaišę su rusva žeme ir labiau primena žemės paviršiaus sutvirtinimą negu grindinį. Virš lauko riedulių supiltas iki 50 cm storio perdegusio molio sluoksnis, susidaręs 1401 m. sudeginus ir nugriovus antrąją Kauno pilį.

2 pav. Akmeninis balistos sviedinys. a. Žalnieriaus nuotr.
Fig. 2. A stone ballista ball.

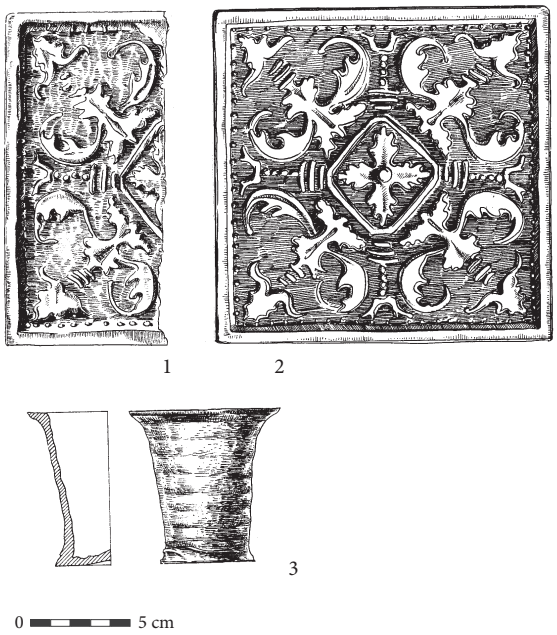
Šio perdegusio molio sluoksnio paviršiuje buvo rastos dvi žiestų indų šukės (1:3–4 pav.). Viena šukė degta redukcinėje, kita oksidacinėje aplinkoje. Ši šukė iš vidaus glazūruota rusva glazūra, pakraštėlis išorėje puoštas įspaudimais. Sluoksnio riboje su ketvirtu kultūrinio sluoksnio horizontu surastas pilko granito balistos sviedinys (2 pav.).

Ketvirtas kultūrinio sluoksnio horizontas susidarė trečiosios Kauno pilies egzistavimo metu. Užfiksuoti sluoksniai pagal radinius datuotini XVI a. pabaiga – XVII a. pirmąja puse. Jam priskirti 4 atskiri sluoksneliai. Daugelyje vietų sluoksnių horizontas suardytas įvairaus dydžio perkasimais.

Pagrindinį horizonto sluoksnį sudaro pilkas juodžemis, susidaręs pilies kieme XVII a. pirmoje pusėje. Perkasos Š dalyje jo storis yra 15–20 cm, perkasos P gale – 40–45 cm. Čia kiemo sluoksnis susidarė baigiant užpilti buvusią duobę maišytos žemės ir griuvenų sluoksniais. Perkasos 9 kvadrate buvo surastas iš V šlaito galais išsikišusių 6 stambių, 29x 15x8,5–9 cm dydžio, plytų klojinys. Pastatų liekanų ketvirtame sluoksnio horizonte nepastebėta.

Sluoksnių horizonte surasta plokštinių žaliai glazūruotų koklių ir žiestos buitinės keramikos šukės, datuojamos XVII a. pirmąja puse. Kokliai puošti stilizuotu augaliniu geometriniu ornamentu, žaliai glazūruoti (3:1–2 pav.). Indai žiesti, degti oksidacinėje aplinkoje, glazūruoti iš vidaus žalia glazūra. Taip pat surasti neglazūruoto dubens ir molinės bei stiklinės taurelės fragmentai (3:3 pav.). Sluoksnyje gausu smulkiai sudaužytų plokštinių čerpių šukių. Didesnė jų dalis yra apvaliais galais, 1,8–1,9 cm pločio, iki 2,6 cm storio. Kartu surastos kelios čerpės, kurių galų kampai profiliuoti ketvirčiu apskritimo ir turi suformuotą „liežuvėlį“ (4:1 pav.).

Penktas kultūrinio sluoksnio horizontas susidarė Neries nuplautos piliavietės teritorijos šlaite, perkasos 17–20 kvadratuose. Tai supiltiniai pilkos žemės su griuvenomis, griuvenų ir smėlio sluoksniai. Jie pradėjo klostytis nuo trečios pilies kiemo sluoksnio paviršiaus ir datuotini XVII a. antrąja puse – XX a.

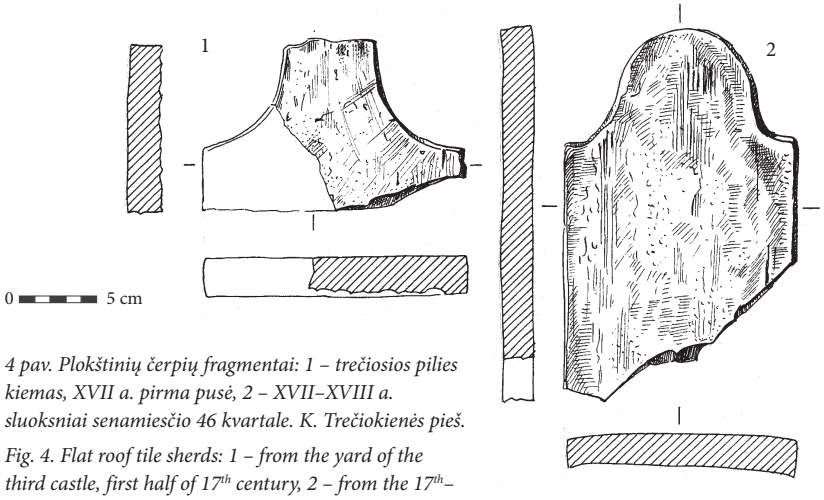

3 pav. Trečiosios pilies XVII a. pirmos pusės kiemo sluoksnio radiniai: 1 – kampinio plokštinio koklio mažoji dalis, 2 – pilna koklio ornamento rekonstrukcija, 3 – molinė neglazūruota taurelė. K. Trečiokienės pieš.

Fig. 3. Finds from the first half of 17th century layer create in the third castle's yard: 1 – a small part o f a corner stove tile, 2 – a full reconstruction of the stove tile decoration, 3 – an unglazed clay cup.

Šeštas kultūrinio sluoksnio horizontas susidarė XX a., pilies teritorijos tvarkymo ir restauravimo metu. Tai supilti pilkos žemės, smėlio ir žvyro sluoksniai – XX a. 6 dešimtmetyje tyrimų metu suardyti kultūriniai sluoksniai.

Nuo piliavietės nuplovimo ribos, aplenkiant R gynybinį griovį, mechanizuotai kasti vandentiekio ir kanalizacijos trasų grioviai. Trasų plotis siekė 2–2,5 m, gylis – iki 2,5 m. Nuo piliavietės nuplovimo ribos trasų atkarpose 6–8 iki iškasto griovio dugno matėsi su-

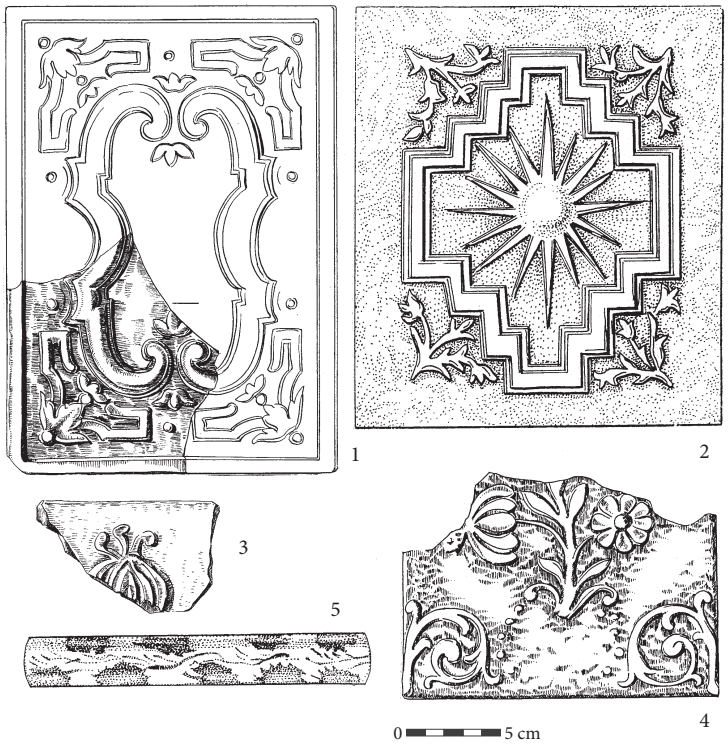
4 pav. Plokštinių čerpių fragmentai: 1 – trečiosios pilies kiemas, XVII a. pirma pusė, 2 – XVII–XVIII a. sluoksniai senamiesčio 46 kvartale. K. Trečiokienės pieš.

Fig. 4. Flat roof tile sherds: 1 – from the yard of the third castle, first half of 17th century, 2 – from the 17th–18th-century layers in old town quarter 46.

piltiniai smėlio, priesmėlio sluoksniai, kai kur pastebėti statybinių griuvenų ir molio supylimai. Komunikacijų atkarpose 3–5 iki 2,5 m gylio surasti XIX–XX a. juodo juodžemio sluoksniai su šiukšlėmis. Matyt, tuo metu, sprendžiant iš supylimo storio, iš viso miesto buvo vežamos ir į Neries vagą piltos šiukšlės. Trečioje komunikacijų griovio atkarpoje pastebėtas ir išlikusio lauko riedulių grindinio liekanos, esančios apie 60–70 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Tai gali būti čia buvusio gyvulių turgaus, veikusio iki XX a. 7 dešimtmečio, aikštės paviršius.

Kultūriniai sluoksniai išliko tik komunikacijų griovių atkarpose 1–2 prie A. Jakšto gatvės, kur buvo užfiksuoti du kultūrinio sluoksnio pjūviai (1–2). Čia buvo surastas iki 1,4 m storio kultūrinis sluoksnis, nustatyta Neries nuplautos čia buvusio karaliaus dvaro teritorijos riba. Virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro oksiduotas priesmėlis, yra susidaręs iki 30 cm storio pilkos žemės su gausia žvyro ir stambesnių akmenukų priemaiša sluoksnis, primenantis kelio vietoje susidarančius paviršius. Sluoksnyje surastos tik smulkios žiestos buitinės keramikos šukės, degtos tiek redukcinėje, tiek oksidacinėje aplinkoje. Kelios šukės nužiestos iš balto molio, glazūruotos ryškia geltona ir ruda glazūra. Sluoksnis datuotinas XV (?) – XVII a., jis susidarė buvusio karališko dvaro teritorijoje. Ties pjūvio 16 m prasideda Neries nuplautos miesto teritorijos riba. Čia užfiksuotas tamsiai pilko juodžemio sluoksnis, o pirminis žemės paviršius apie 40° kampu leidžiasi žemyn ŠV kryptimi. Šis sluoksnis, kuris šlaite pasiekia 1 m storį, pradėtas pilti jau XIX a.

Virš apatinio sluoksnio supilti žvyro, smėlio, priesmėlio sluoksniai, kurių bendras storis yra 15–35 cm. Aukščiau yra susidaręs iki 40 cm storio tamsiai pilko juodžemio su degėsių ir smulkių plytų nuoskalų priemaiša sluoksnis. Jame surasta plokštinių koklių ir buitinės keramikos fragmentų, datuojamų XVII a. antrąja puse – XIX a. Plokštiniai kokliai neglazūruoti ir glazūruoti žalia glazūra, puošti augaliniu, augaliniu geometriniu ornamentu. Jie datuojami XVII a. antrąja puse – XVIII a. (5 pav.). Buitinę keramiką sudaro žiestų puodynių, virimo puodų, dubenų, lėkš-

čių šukės. Dalis keramikos degta redukcinėje aplinkoje. Išskirtina lipdyto kepimo lovio šukė ir žalsvo stiklo stiklinėlės dugnas. Kaip retesnį radinį reiktų pažymėti plokštinės čerpės fragmentą, kurio gale suformuotas apvalus „liežuvėlis“ (4:2 pav).

Viršutinis nuo 30 iki 100 cm storio sluoksnis supiltas XIX a. pabaigoje – XX a. Tai permaišytos žemės, griuvenos, šiukšlės.

5 pav. XVII a. antros pusės – XVIII a. plokštiniai kokliai: 1–2 – žaliai glazūruoti, 3–4 – neglazūruoti, 5 – tarpkoklinė juostelė. K. Trečiokienės piešt.

Fig. 5. Stove tiles from the second half of the 17th–18th-century: 1–2 – green glazed, 3–4 – unglazed, 5 – a trim tile.

The SE corner of the Kaunas castle yard

66 m² was excavated in the SE corner of Kaunas castle. A 1.7–4.3 m thick cultural layer dating to the early second millennium – 20th century was found there. The cultural layer consists of 6 horizons encompassing the periods of the unfortified settlement, the first, second, and third castles, and later periods in the creation of the castle site's relief. The greater part of the cultural layer consists of layers, created during a brief period, of rubble from the demolished castles. Only one cultural layer horizon created over a longer period during the existence of the third castle was found. The N boundary of the castle site's territory, which is bordered by the Neris, was established starting

24–26 m to the N of the S wall of the third Kaunas Castle. 14th–17th-century household ceramic and stove tile sherds (Figs. 1, 3–5) and a stone ballista ball (Fig. 2) were found in the layer's horizons.

In digging utility trenches in the Neris-eroded territory of the castle site and city, only fill layers of sand, sandy loam, and rubbish were observed. The boundary of the city territory that has been eroded by the Neris was established. An undisturbed cultural layer was recorded only at a. Jakšto street. A 15th (?) – 20th-century cultural layer, which was up to 1.4 m thick, was found there and 17th–19th-century archaeological finds were collected.